

Samarbeidsrådet

Oslo 9. mai 1988

Med forbehold om endringer

SPERRET til 9.5.88 kl 0900

Statsminister

Gro Harlem Brundtland

DEN POLITISK SITUASJONEN

La meg først få gratulere med dagen. At fem forbund nå går sammen til ett er en begivenhet i en tid hvor vi så alt for ofte opplever oppsplitting i mindre grupperinger. Det vi nå trenger er mer helhets- og samfunnsansvar.

Det har vært en styrke for hele vårt samfunn at vi har hatt en samlet, sterk og ansvarsbevisst fagbevegelse. Jeg ser det som nå skjer som en oppfølging og styrking av denne tradisjonen. Det vil gi fagbevegelsen et enda bedre utgangspunkt for å møte utfordringene i norsk industri og næringsliv framover.

Dannelsen av storforbundet er også uttrykk for sterke endringer og behovet for fornyelse i det norske samfunnet. Det trengs nye perspektiver, nytt initiativ og nytt samarbeide skal vi kunne møte 90-åras utfordringer på en offensiv måte.

Det er en slik holdning, og et krav om at alle må gjøre en innsats som må være ryggraden i vårt politiske arbeid.

*

Arbeiderbevegelsen har fått en ny sjanse til å hindre at også Norge skal komme inn i en situasjon hvor en stor del av befolkningen blir gående arbeidsledige og hvor viktige pilarer i vårt velferdssamfunn svekkes.

Den sjansen skal vi ikke la gå fra oss. Men det krever noe av oss alle, vilje til samarbeid og felles ansvar. Ved åpningsmøtet pekte LOs leder på at vi føler motkreftene i vårt samfunn sterkere enn på mange tiår og at vi utfordres av

ekstreme høyre-krefter som vil slå beina under fagbevegelsen og det velferdssamfunn som det har tatt generasjoner å bygge opp.

I 80-årene som fagbevegelsen utropte til "Mulighetenes tiår", har høyrebølgen skyllet inn også over vårt land, med en slik styrke at det førte Høyre inn i regjeringskontorene igjen for første gang på 50 år.

Det samme er skjedd i land etter land. De konservative kreftene overtok. I Storbritannia, i Vest-Tyskland, i USA. Hva førte det til i disse landene? Jo, en politikk som ga stor arbeidsledighet og svekket velferd. En arbeidsledighet på 8-10-12% gjennom mange år. Blant ungdommen er ledigheten enda større. Det har skapt sosiale skiller, utrygghet for framtida, og sterke spenninger i samfunnet.

En slik utvikling var det viktig for Arbeiderpartiet å hindre - da også vårt land kom inn i en økonomisk krise.

For han har helt rett, tillitsmannen fra Moss på Papirindustriarbeiderforbundets landsmøte tidligere i år, da han sa: "Når noe vanskelig skal gjøres, så la oss gjøre det selv. Det er ingen andre som gjør jobben for oss".

Han minnet egentlig om noe alt for mange har lett for å glemme: Det er ingen andre som gjør jobben med utgangspunkt i våre mål og verdier!

Hva er det her oppgaven består i? Å sikre sysselsettingen. Verne velferd og trygghet mot de nedskjæringer som var høyresidens svar. Og legge grunnlaget for en ny økonomisk vekst gjennom en bevisst satsing på forskning, utvikling og omstilling i næringslivet.

Dette har vært ledetråden for alt vi har gjort i den økonomiske politikken.

Hva var det som gikk galt i 1980-åra? Hva ble de store oljeinntektene våre brukt til?

Ble de satt inn i fornyelsen av vårt næringsliv?

Nei. Det var spekulantene og pengeflytterne som fikk sin gullalder. Og norsk næringsliv tapte markedsandeler både hjemme og ute.

Ble det satset på forskning og utvikling - et område hvor vi ligger langt etter andre industriland ?

Nei. Det ble satset altfor lite.

Men så gikk vel pengene til sosiale reformer ?

Nei. Det ble ikke gjennomført en eneste ny sosial reform. Og forslaget Arbeiderparti-regjeringen hadde lagt fram i 1981 om mulighetene for å kombinere arbeid og trygd før pensjonsalderen, ble trukket tilbake. Svangerskapspermisjonen ble ikke økt med en eneste dag. Det var først etter 1986 det ble gjort noe på disse områdene.

Høyre brukte regjeringsmakten til en systematisk omfordeling i det norske samfunn - omfordeling av inntekter og formuer - av makt og innflytelse.

De private bankene fikk større albuerom - samtidig ble statsbankenes rolle ble redusert. Skattelettelsene bidro ikke, slik Høyre hevdet, til lønnsmoderasjon. De høytlønte fikk både i pose og sekk. Privatisering ble Høyres svar på et svekket offentlig velferdstilbud.

Det skjedde en omfordeling som ikke tok utgangspunkt i målet om en rettferdig fordeling.

Dette har vi lært i 80-årene: Viktige verdier blir svekket. Det koster å slippe høyrekreftene til. Og det endte i en økonomisk krise. Skapt av mangel på vilje til å styre og det overmot, for ikke å si hovmot det lokket fram - i finansmiljøer og hos arbeidsgivere. Et overmot som også førte til lock out - noe norsk arbeidsliv ikke hadde hatt på 50 år.

Arbeid for alle, velferd og trygghet er ikke verdier vi kan ta for gitt. Det er ikke et fundament vi har støpt en gang for alle.

Det krever vedlikehold. Det krever fornyelse. Det krever reformer. Men det krever også noe mer av oss - det krever at vi tar ansvar for hverandre. Det krever vilje til å

sette samfunnsansvar foran egeninteressen. Helhet foran særinteresser.

Arets lønnsoppgjør har dette som utgangspunkt. Landsorganisasjonen har vist samfunnsansvar, og gitt et avgjørende bidrag til å sikre sysselsetting og velferd. Det viser at samarbeid gjør det mulig å få til et fornuftig og forsvarlig opplegg.

Da kan vi tømre sammen et opplegg som også er rettferdig, som gir mest til de som har minst og som gir plass til sosiale forbedringer.

Jeg vet at noen, som også er representert her i dag, syntes det var et vel stort offer å permittere den lokale forhandlingsretten.

Men hva var det vi til gjengjeld oppnådde? Hva er det som er skjedd gjennom de to siste lønnsoppgjørene?

I fjor ble en urettferdighet i arbeidstiden rettet opp. Alle med 40 timers uke fikk 37,5 time. Det har vært et gammelt krav at arbeider og funksjonær skulle få lik arbeidstid.

I år har vi sikret pensjonsreformen både parti og fagbevegelse har lagt så stor vekt på. Nå får eldre arbeidstakere rett til en verdig avslutning på sitt yrkesaktive liv.

I tillegg har vi økt svangerskapspermisjonen, sikret lavere boligrente for de som trenger det mest og gjennomført lettelser i tilbakebetalingen av studielån.

Det er faktisk ikke så rent lite, etter 5 års reformpause! Og like viktig er det at vi fikk det mest rettferdige oppgjøret på mange, mange år. Rengjøringshjelpen fikk dobbelt så stort lønnstillegg som rådmannen i år, regnet i kroner! Og flere lavtlønnsgrupper fikk både 2 og 3 kroner timen.

Vi oppnådde en viktig ting til gjennom dette oppgjøret: Den konkurranseutsatte delen av næringslivet ble igjen lønnsledende. Det har ikke vært tilfelle de siste årene. Det

er de som konkurrerer med næringslivet i andre land, som må sette normen for lønns- og kostnadsveksten i vårt land. Hvis ikke, kommer vi helt i uttakt med verden omkring oss. Det var det som skjedde i 1980-åra. Derfor gikk det også så galt.

Det ansvar LO-medlemmene påtok seg gjennom avtalen med N.A.F. måtte vi forlange også av alle andre. Derfor fikk vi lønnsloven.

Er det noe regjeringen har lagt vekt på fra første dag, så er det jo at alle skulle bidra i den jobben som nå måtte gjøres. Vi har ikke råd til gratispassasjerer i dette samfunnet. Verken i motbakkene eller i utforbakkene. Enten det er nullskatteyttere eller grupper som bruker sine muligheter til å ta ut for høye lønnstillegg, mens de fleste må nøye seg med lite.

Så er det noen som hevder at vi ikke har sikret at alle bidrar. At det lønnstakerne i år må avstå, det kan eier- og kapitalinteressene stikke av med.

Men vi har også lagt begrensninger på bedriftenes muligheter til å ta ut økt utbytte for å hindre at det bedriftene sparer i lønnsutgifter skal gå i lomma på eierene. Reglene er i virkeligheten strammere enn de vi hadde under inntektsstoppen i 1979.

Det bedriftene sparer på dette lønnsoppgjøret må brukes til investeringer og fremtidsrettede tiltak i bedriftene. Det vil bidra til å trygge sysselsettingen og legge grunnlaget for ny vekst. Det er nettopp hensikten med det inntektspolitiske opplegget.

Fagbevegelsen har en viktig rolle å spille. Gjør som forbundsstyret i Arbeidsmandsforbundet har foreslått: Mobilisere tillitsmannsapparatet for å finne nye løsninger. Hvordan kan disponible overskudd pløyes tilbake i bedriftene for å sikre arbeidsplassene i fremtida ?

Slik kan det lokale engasjementet brukes for å videreutvikle de ansattes innflytelse på bedriften fremtid og

utvikling. Fornyelsesfond er en tanke som vi også ser nærmere på nå i programarbeidet.

Men enda viktigere i forhold til eierinntektene er de endringer vi har gjennomført i skatteregler, gevinstbeskatning og den nye omsetningsavgiften ved aksjesalg.

Vi har faktisk fått vedtatt over 30 forskjellige tiltak rettet mot spekulasjonsøkonomien og nullskatteyterne. Det er en helt annen linje enn den vi ville hatt om det var de konservative som hadde hatt ansvaret.-

For å ta noen eksempler:

- Vi har tettet igjen en lang rekke hull i skattesystemet som ble benyttet i forbindelse med spekulasjon og som skapte en lang rekke nullskatteytere.
- Mulighetene for avskrivninger og skattefrie avsetninger er blitt redusert.
- Vi har skjerpet skatten på aksjegevinster og innført avgift på omsetning av aksjer.
- Vi har fremmet omfattende lovforslag om finansvesenet, forsikring og børs. Hovedtanken med disse lovforslagene har vært å sikre bedre styring og å styrke forbrukernes posisjon og valgmuligheter.

*

Den jobben vi måtte påta oss for to år siden var en tung jobb. Det var ingen av oss som trodde det ville bli noen dans på roser. Den måtte starte med å rydde opp i en økonomisk krise som skyldtes at vi som nasjon brukte langt mer enn vi hadde grunnlag for.

På toppen av dette mistet vi oljeinntekter som tilsvarer 10 000 kroner pr hode. Det var helt nødvendig med en ny økonomisk politikk.

Men det å måtte stå stille eller ta skritt tilbake, er aldri lett. Slett ikke når det santi var så mye vi ønsket å ta fatt på etter at utviklingen hadde gått i gal retning. Men

det var og det er ingen vei utenom. Vi må skape mer, bruke mindre og fordele bedre.

Hva er det vi har oppnådd på disse to årene? Og med vi mener jeg ikke regjeringen - jeg tenker på alle som har bidratt, og påtatt seg byrder i en vanskelig situasjon.

Det viktigste oppgaven var å rydde opp i norsk økonomi. Nå ser vi resultater. For to år siden var tilliten til norsk økonomi på et lavmål. Spekulasjonen mot den norske krona var så sterk at det var nødvendig å sette ned kroneverdien med 12%.

I dag er tilliten til norsk økonomi tilbake, ikke minst etter inntektsoppgjøret. Krona er sterk - til tross for at oljeprisene er lave.

Underskuddene er blitt mindre. De to årene før regjeringsskiftet greide vi ikke å øke eksporten i det hele tatt - men importen dem økte med 40%. I de to årene som er gått etter regjeringsskiftet er importen gått ned Eksporten er gått opp, med 25%.

Jeg er klar over at dette er økonomiske størrelser som det er vanskelig å ha et nært forhold til. Det er ikke slike ting den enkelte tenker på i hverdagen. Men de er likevel viktige. Får vi ikke orden på dette - får vi heller ikke nye vekstmuligheter for Norge. Det vet de fagorganiserte i eksportrettede bransjer bedre enn de fleste.

Jobben er ikke over. Men det som er gjort, det virker. Og hvis vi nå holder fast på den kursen som er lagt, så kommer også resultatene.

Det gjelder også renta. Den høye renta er et sykdomstegn. - Et av symptomene på at norsk økonomi er i ulage. Det har vært høy rente fordi alternativet ville vært dramatiske innstramminger som ville svekket både sysselsetting og velferd.

Det inntektspolitiske samarbeidet har styrket mulighetene for lavere rente.

Regjeringen kunne derfor legge fram et Revidert Nasjonalbudsjett som viser at politikken begynner å virke og at vi er på rett vei, og at grunnlaget er lagt til rette for en gradvis rentesenkning.

Det er også klare tendenser til at utlånsveksten blir mindre.

Regjeringen har på nytt vurdert situasjonen sammen med Norges Bank. Vi er nå kommet til at tiden er inne til å ta et skritt mot et generelt lavere rentenivå. Norges Bank har i dag besluttet å sette ned renten for lån til bankene med $\frac{1}{2}$ prosent.

Bankene må fullt ut følge opp dette overfor kundene for de lån som ikke omfattes ordningen for boliglån som ble avtalt i forbindelse med inntektsoppgjøret. På disse lånene ble det som kjent en rentenedgang på 1 prosent fra 1. juni. I Husbanken settes topprenten ned med 1 prosent, og renter på Postsparebankens ungdomslån, som fra før er gunstige, reduseres med $\frac{1}{2}$ prosent.

Når vi nå kan sette ned renten betyr det på ingen måte at vi kan blåse "faren over". For norsk økonomi er fortsatt i ubalanse. Men det viser at vi er på vei ut av krisen, og at den innsatsen vi ikke minst har fått fra fagbevegelsen ved inntektsoppgjøret, gir resultater.

*

Regjeringsansvaret har også gitt oss mulighet til å gjennomføre en rekke reformer som står sentralt både i fagbevegelsens handlingsprogram og partiets arbeidsprogram.

- Vi har fått et nytt og bedre skattesystem. Smutthull og fradragmuligheter er tettet igjen. Verdien av fradragene er blitt mer rettferdig. De som tjener f.eks. 400 000 og har 100 000 i renteutgifter, må i år betale 20 000 mer av disse selv enn for to år siden.

- Vi har - som jeg har nevnt - fått gjennomført 30 forskjellige tiltak mot speulasjonsøkonomien.

- Vi har fremmet omfattende lovforslag som vil bidra til en bedre styring av kredittmarkedet og styrke kundenes stilling.

- Vi styrket statsbankenes posisjon. De har en dobbelt så stor markedsandel i dag som for to år siden. Slik kan vi styre ressursene til de viktigste formålene.

Vi har heller ikke tenkt å gi opp viktige saker fordi det ikke er mulig å få flertall for dem akkurat nå. En statens forretningsbank ville i utgangspunktet bli den tredje største i Norge og gi de private bankene økt konkurranse. Det trenger de. De monopoltendenser som har fått utvikle seg kan vi ikke leve med.

- Det er blitt fart på barnehageutbyggingen igjen. Det var nødvendig etter at den ble halvert under den borgerlig regjeringen. I år kommer vi opp i 8000 nye plasser - dobbelt så mye som i årene bak oss.

- Svangerskapspermisjonen er økt, med 4 uker på disse to årene - og den vil bli økt med ytterligere 2 uker neste år.

- I boligpolitikken er også utviklingen satt inn i et nytt og bedre spor. Husbankens rolle må styrket. Vi har laget en ny låneordning med en utlånsramme på 1 milliard kroner, en egen låneordning for utleieboliger, spesielt beregnet på ungdom. Og vi har økt utlånsrammene for etableringslån.

Nå ser vi også at boligbyggingen øker. Samtidig som vi bygger flere boliger, må vi bygge flere mindre og rimeligere boliger. Vi kan ikke fortsette som de siste årene - med en gjennomsnittlig størrelse på nye boliger på 190 kvadratmeter.

Vi bruker nå like mye ressurser på å bygge 26 000 boliger i året som vi brukte den gangen vi fikk nesten 40 000 boliger ut av dem.

Boligpolitikken viser bedre enn mye annet hva det kan koste å slippe høyrekreftene til.

Næringspolitikken

Den viktigste omstilling vi har startet på er likevel i næringspolitikken. For det er fortsatt slik at det er næringslivet vi skal leve av - også i fremtiden. Og da må vi kjempe for fremtidens næringsliv - ikke fortidens.

1980-årene har lært oss at vi ikke kan stole på oljen. Det er innsatsen fra hver enkelt av oss som er vår viktigste ressurs. Det er den vi må utnytte for å få flere ben å stå på enn det oljen gir oss. Skal vi legge grunnlaget for velferd, inntekt og sysselsetting i fremtiden, må vi ha et mer variert og større konkurranseutsatt næringsliv.

Da krisen kom kunne vi alle se at vi hadde forsømt moderniseringen av de næringer vi tidligere levde av og at vi ikke i tilstrekkelig grad hadde utviklet nye og framtidsrettede næringer.

Vår industri har tradisjonelt vært bygget opp på våre naturressurser, særlig mineraler, skog, fiske og vannkraft. Våre rike naturressurser vil fortsatt utgjøre et vesentlig grunnlag for næringslivet.

Men vi har i for stor grad eksportert råvarer og lite bearbejdede produkter. Dermed har vi overlatt den videre bearbejdingen og dermed størstedelen av verdiskapningen til andre land.

På mange av de områdene hvor vi tradisjonelt sto sterkt, har markedene skrumpet inn, og det er kommet nye konkurrenter på banen.

Vi har i for liten grad tatt i bruk moderne teknologi og kunnskaper for å kunne produsere varer som etterspørres i vår del av verden.

Innsatsen av avansert kunnskap og teknologi i våre eksportprodukter er langt lavere enn i de fleste andre europeiske land. Vi utdanner langt færre ingeniører og teknologer enn f.eks. våre naboland.

Norsk næringsliv er svakt på de områder hvor etterspørselen og fremtidsmulighetene er store - og det er stort på områder hvor markedene blir mindre.

Ja, ikke engang på enkle forbrukervarer greier vi konkurransen: Med vår papirindustri importerer vi likevel pyntepapir til kakefatene og julepapir til julegavene.

Omstilling er krevende.

Den borgerlige regjeringen tok ikke denne utfordringen. Den fortsatte passivt å støtte næringer og bedrifter som ikke kunne klare seg, fremfor å bidra til modernisering og nyskaping. I perioden 1981-86 ble det gitt ca. 25 milliarder kroner i offentlig støtte til industri og bergverk. Mesteparten av dette gikk til å opprettholde ulønnsom produksjon.

Dermed mistet vi verdifull tid. For omstillingen ville ha vært mindre smertefull om den hadde startet tidligere, mens de store oljeinntektene ga oss langt større handlefrihet. Det var i fornyelsen av vårt næringsliv de burde vært satt inn.

Nå må vi satse, samtidig som vi må stramme inn.

Sammenlignet med andre industriland har Norge brukt en for lite til forskning og utvikling. Derfor har vi økt innsatsen. Bevilgningene til forskning og utvikling over Næringsdepartementets budsjett er økt med 50% siden regjeringsskiftet.

I et lite land som vårt er det særlig viktig at staten engasjerer seg i forskning og utvikling. De fleste norske bedrifter er for små til å kunne dekke sine egne behov på dette området.

Vi har ikke bare økt innsatsen, men også styrket og reorganisert de institusjoner som har ansvaret for å spre teknologisk kunnskap. Det er særlig våre mange små og mellomstore bedrifter som har behov for slik bistand, fordi de mangler penger og ekspertise til å sikre sin egen videreutvikling.

Samtidig er innsatsen også gjort mer målrettet. Det er plukket ut i alt 5 hovedområder hvor vi regner med at det er størst muligheter.

Tre av dem er valgt ut fordi de er kjerneområder som har betydning for store deler av næringslivet. Det gjelder informasjonsteknologi, materialteknologi og bioteknologi. De to andre, offshore og havbruk, er valgt ut for å gi best mulig utnyttelse av våre naturressurser.

Det er spesielt viktig å styrke næringslivet i våre tre nordligste fylker. Forsknings- og utviklingsplanen for Nord-Norge, som ble iverksatt i 1987, skal gi Nord-Norge en økende andel av de samlede norske forskningsressurser.

Planen omfatter bl.a. oppbygging av en forskningspark i Tromsø, lokale kompetansesentra i Bodø, Alta, Narvik, Mo i Rana og Kirkenes, et nasjonalt senter for marinbioteknologi i Tromsø, sivilingeniørutdanning i Tromsø og Narvik, og forskningsprogrammer innen utvalgte sektorer.

Statens bedrifter

Så litt om statsbedriftene.

Mange statseide selskaper har stor distriktspolitisk betydning og er hjørnesteinsbedrifter i lokalsamfunn med få alternative arbeidsplasser. Men også til statsselskapene må det stilles sterkere krav til effektivitet og markedstilpasning. I løpet av 1980-årene økte statens bevilgninger til statsbedrifter meget sterkt.

Hittil i 80-åra er det utbetalt over 11 milliarder kroner, fordelt på 15 bedrifter. En del av dette gikk til investeringer, men det meste gikk til å dekke underskudd. Enkelte av selskapene vil aldri kunne gi lønnsom drift. Det er en tvilsom politikk å fortsette passivt å dekke slike underskudd. Midlene må og kan brukes til mer fremtidsrettet virksomhet.

Regjeringen gikk straks i gang med en helt nødvendig omlegging av politikken overfor en del slike statsselskaper og

lokalsamfunn. Endringen hadde to formål: Bedriftene må omstilles slik at driften kan bli lønnsom, og lokalsamfunnene tilføres nye arbeidsplasser.

Jeg tror det er helt nødvendig at vi tok fatt på denne oppgaven, selv om det vil være tunge tak på veien.

Regjeringen har lagt fram den mest omfattende plan for nødvendig omstilling gjennom pakken for å sikre Mo i Rana en fremtid med større trygghet og mer variert arbeidsplassstilbud.

Det vanskeligste i denne saken er knyttet til Norsk Jernverks avdeling i Oslo. Her vil vi satse på å få til løsninger med nye og levedyktige industriarbeidsplasser i Nydalen.

Andre lokalsamfunn har opplevd omstillinger.

Omstillingen begynte med akkordene ved Horten Verft og Kongsberg Våpenfabrikk. Det statseide Horten Verft er nedlagt og området er stilt til rådighet for private interesser som har etablert en rekke selskaper. Kongsberg Våpenfabrikk er delt opp i nye og livskraftige enkeltbedrifter, mens staten bare har beholdt den reorganiserte Norsk Forsvarsteknologi.

Omstilling er også godt i gang andre steder. Staten satser betydelige midler, blant annet gjennom Distriktenes Utbyggingsfond, til å bistå de kommunale og fylkeskommunale myndigheter med å etablere nye, levedyktige næringstiltak.

Dels skjer det knoppskytinger fra statsselskapene, som har store ressurser i form av personell, bygninger og utstyr. Dels etableres helt ny virksomhet, i noen tilfeller basert på datateknologi, som med fordel kan plasseres i distriktene fordi teknologien er uavhengig av geografisk beliggenhet.

Internasjonalt samarbeid

Vi vil i fremtiden være mer avhengig av å kunne konkurrere på et internasjonalt marked. Derfor vil utviklingen i verden omkring oss i stadig sterkere grad påvirke våre egne muligheter. Spesielt viktig er det som skjer i Vest-Europa.

Her har den økonomiske integrasjonsprosessen skutt ny fart. Lokomotivet er EF-landenes arbeid for å gjennomføre utviklingen mot et indre marked i EF innen 1993. Da skal i prinsippet alle hindre for den frie bevegelse av varer, tjenester, kapital og personer over landegrensene i EF-området være fjernet. Dette stiller norske myndigheter, næringslivet og fagbevegelsen overfor helt spesielle utfordringer.

Det er ikke slik at EFs indre marked først vil få betydning om 5 år. Det klippes ikke over en snor den 1. januar 1993. Det indre marked er en prosess som pågår nå og som skal være avsluttet innen 1993. Hver dag drøftes nye direktiver og betingelser for EFs indre marked. Når 70% av vår eksport går til EF-landene, er det klart at det indre marked også er vårt marked.

Utvikling av det indre marked er en utfordring for Norge helt uavhengig av vår tilknytningsform til EF. Regjeringen ser det derfor som en hovedoppgave å gå løs på den tilpasningsprosess som er nødvendig for at vi skal kunne sikre våre markedsandeler i Vest-Europa.

Vi har ikke til hensikt å slå oss til ro med en passiv tilpasning til markedsbetingelser som formes av andre.

Formålet med den tilpasning vi må gjøre er:

- å unngå at nye hindringer oppstår for vårt økonomiske samkvem med EF.

- å oppnå at varer og tjenester produsert i Norge ikke møter vesentlig store hindringer når de passerer EFs yttergrense enn de som eksisterer internt i EF for EF-produkter.

- å sikre at norske varer og tjenester som skal konkurrere på EF-markedet kan omsettes like fritt innad i EF som de som er produsert i EF.

Det faktum at Norge står utenfor EF krever på mange måter større aktivitet enn om vi var med. Vi må være aktive i EFTA-samarbeidet og i nordiske sammenhenger, overfor EFs organer og overfor hvert enkelt medlemsland.

Regjeringen vil her være sterkt involvert. Dette markeres nå klart ved at det opprettes et eget utvalg for arbeidet i tilknytning til det indre marked, ledet av statsministeren.

Eksportkampanjen

Vi må også bedre våre eksportmuligheter ved å styrke den samlede eksportfremmende innsats. Det er kanalisert mer statlige midler til Norges Eksportråd, slik at de tross i synkende inntekter fra eksportavgiften har kunnet opprettholde sitt servicetilbud overfor norske eksportører. Samordningen mellom de ulike departementer og offentlige institusjoner som er involvert i eksportfremmende virksomhet er blitt bedre. Sammenslåingen av Handelsdepartementet og Utenriksdepartementet har betydd en forenkling av arbeids- og næringslivets kontakter med norske myndigheter i utenriksøkonomiske spørsmål.

Vi er nå igang med å utforme en nasjonal eksportstrategi for 1990-årene hvor forskning og utvikling skal gå hånd i hånd med en sterkere satsing på eksportfremmende virksomhet. Tiltak for å utvikle nye produkter sankjøres med aktiviteter for å få solgt disse produktene på eksportmarkedene. Skal vi lykkes må våre kunnskaper om de forskjellige markedene nå helt frem til bedriftene slik at vi kan tilby produkter som det er behov for og etterspørsel etter i eksportmarkedene.

Eksport og ute-etablering skal fortsatt være den enkelte bedrifts ansvar, men vi vet at de fleste norske bedrifter er små og mellomstore og dermed avhengig av samarbeid med det offentlige for at de skal kunne lykkes i en stadig sterkere konkurranse på verdensmarkedet. Samfunnsøkonomisk ligger det altså store gevinster i å støtte opp om næringslivets eksportbestrebelse.

Jeg fikk et spørsmål fra Arbeiderbladet før helgen, i anledning regjeringens to-års dag:

"- Ville det ikke vært enklere å latt det borgerlige flertallet styre også i disse nedgangs- og innstrammings-tider?"

- Jo, det ville uten tvil vært enklere. Men ville det vært bedre? Ville det vært bedre for utviklingen i vårt samfunn? Ville det vært bedre for Arbeiderpartiets alminnelige tillit og troverdighet? Vi må huske på at fem års borgerlig styre hadde påført landet en rekke alvorlige problemer. En skakk-kjørt økonomi og en stadig skjevare fordeling.

Dette var situasjonen. Likevel er det altså noen som hevder at det ikke er forskjell på om det er Arbeiderpartiet eller Høyre som sitter i regjeringskontorene!

Her i denne forsamlingen er jeg ikke i tvil om at det er folk som vil komme opp og si at vi kompromisser for mye.

Men det er nødvendig med kompromisser i en situasjon hvor det ikke er grunnlag for en flertalls-regjering. Landet må styres! Det må skapes flertall i alle saker - hvis det skal bli tatt en avgjørelse. Ett av problemene i dagens situasjon er jo nettopp den at tilliten til at politikerne kan styre, til at de kan fatte vedtak og kan løse problemer er svekket. Uten vilje til å finne løsninger som kan samle et flertall, vil dette problemet bli større.

Arbeiderpartiets oppgave er å påvirke samfunnsutviklingen i tråd med våre verdier og programmer, enten vi er i posisjon eller i opposisjon. Politikk er ikke for oss noen akademisk lek. Det er hva vi får gjort med folks hverdag som er målestokken. Det er resultatene som teller. Og det er de vi skal bedømmes etter ved stortingsvalget i 1989.

Alternativet til en regjering utgått av Arbeiderpartiet er en borgerlig regjering med Høyres som tyngdepunkt og et styrket Fremskrittsparti som parlamentarisk støttespiller. Hva

ville det betydd for folks hverdagsproblemer? Hva er det de fagorganiserte ville ha å tjene på en slik regjering?

For det er vel ingen som lar seg lure av Fremskrittspartiets nei til lønnsloven og angivelige støtte til den frie forhandlingsretten? Det Fremskrittspartiet vil er jo at all lønnsfastsettelse skal skje i den enkelte bedrift - hvordan ville det da gått med den solidariske lønnspolitikken?

Fremskrittspartiet målbærer i virkeligheten et angrep på selve kjernen i vårt folkestyre. De vil gjøre de folkevalgte maktesløse. Er det folk flest som da vil få mer makt og større innflytelse?

"Kundestyring" er det nye prinsippet som skal fjerne alle problemer og sikre alle tilbud. Da må vi spørre: Føler folk at de som kunder styrer bankene i dag?

Og bilverkstedene og forsikringsselskapene som skal være modell for et bedre helsevesen - hva er det folk har opplevd her de siste par årene? Jo, at prisene har steget to-tre ganger så mye som ellers - med 20-25% hvert år. Er det et resultat av kundestyringen?

"Kundestyringen" eller markedet kan være effektivt det, både til å sikre konkurranse og tilbud. Men det er ikke tilstrekkelig til å sikre en rettferdig fordeling. For i markedet løses kjøproblemene ved at prisen går opp når tilbudet er for lite. Og da er den noen som ikke får det de ønsker. Det kan vi godta når det gjelder biler og sydenreiser. Men vi kan ikke godta det når det gjelder helse, bolig eller utdanning.

Vi har jo et ferskt eksempel på hva som skjer når vi fjerner reguleringer og satser på "kundestyring". Det var nettopp det som skjedde i boligpolitikken da Høyre slapp til i 1981.

Da var det var markedskreftene som skulle gi oss et bedre boligmarked. Husbankens rolle ble redusert. I boligkooperasjonen ble takstplikt og prisreguleringer opphevet uten at noe annet og bedre ble satt i stedet.

Hva ble resultatet ? Er boligkøene borte ? Nei, de er lenger enn noen gang. Ga det konkurranse og lavere priser ? Nei. Boligprisene gikk opp. I boligkooperasjonen med både 100 og 200 %, så og si over natta.

Boligbyggingen gikk ned - fra 38 000 i 1980 til 26 000 i 1986. Fordi entreprenørene satset på næringsbygg i stedet. Der var fortjenesten høyere.

Slik virket prinsippet om "kundestyring" i boligsektoren. Og nå kommer de helt forståelige kravene om politiske tiltak for å hjelpe de unge inn på det boligmarked som markedskreftene stenger dem ute fra.

Vi bør ha lært av det eksperimentet.

Fremskrittspartiets kritikk må ikke forveksles med deres politikk. For det er ikke en politikk folk flest vil tjene på. Et parti som vil legge ned Husbanken, henvise studentene til de private bankene, som vil gi 40 000 i skattelettelse til de høytlønte og 3 000 til de lavtlønte, som vil fjerne den femte ferieuken for de eldre og ødelegge sykelønnsordning - det er ikke på parti med "småkårsfolket".

Og et slikt parti løfter ikke arven etter Einar Gerhardsen og Trygve Bratteli. Det er lett å se hvorfor Carl I Hagen meldte seg inn i Anders Langes Parti den gang Bratteli var statsminister ?

Fremskrittspartiet er et parti som har et helt annerledes samfunn som sitt mål. De målbærer oppskriften på et samfunn med dyp urettferdighet, større forskjeller og mindre samhold mellom menneskene. Og skal vi slutte å bry oss om hverandre i dette samfunnet, da får vi det ikke bedre, verken som enkeltmennesker eller som samfunn.

*

Men om vi har resultater å vise til etter to år i regjeringskontorene - og om vi avviser Fremskrittspartiets

alternativer - så betyr ikke det at vi lukker øynene for det som er skakt og skjevt. Tvert imot. Vi vil gjøre noe med det - også etter 1989.

Vi må ha evne og vilje til å fornye oss. Vi må forandre det som ikke virker slik vi ønsker. Vi må tørre å si fra, slik barnet gjorde da det utbrøt: "Keiseren har jo ikke klær". Vi må våge å gå inn i de vanskelige spørsmålene og spørre om gårdsdagens løsninger er de vi trenger i morgen.

Vi har reist Frihetsdebatten hvor vi har stilt spørsmålene om hvordan vi vil ha morgendagen. Hvordan småbarns og skolebarns dag må være. Hvordan de unge familiene skal greie både arbeid og omsorg. Hvordan de eldre skal få være med og delta i løsningen av de mange oppgavene, samtidig som de har trygghet for større og omsorg.

Vi ser alle at mye kunne gjøres annerledes. Det er grunn til kritikk over dårlig styring og ledelse, over sløsing, enten det skjer i Statoil eller i bankene.

Vi må også fornye samfunnsstyringen, slik at den virker i praksis. Det er ingen løsning å overlate all styring til markedskreftene. Dette er politiske oppgaver, og krever vilje til å reise debatt og gjennomføre reformer.